

Misjonsforståelse på norsk - II

Del I sto i Norsk Tidsskrift for Misjon 4/97, s. 221ff. Der er det også gitt en presentasjon av den refleksjonsprosessen artiklene inngår som en del av. For en nærmere introduksjon av de tre tre bidragene i dette nummer henviser vi til redaksjonelt.

Red.

Noen teologihistoriske perspektiver

JAN-MARTIN BERENTSEN

På 15 minutter er ikke mulighetene store til å tegne de lange og dype teologihistoriske perspektiver. Jeg skal kort fokusere på fire momenter som gir seg ut fra de bidrag til «misjonsforståelse på norsk» vi fikk presentert i den første runden av prosessen (publisert i NOTM nr 4, 1997). Det historiske spennet vil strekke seg fra ortodoksien til første del av vårt eget århundre. (Til nærmere dokumentasjon av de sitater som anføres, får jeg henviser til Jan-Martin Berentsen: *Teologi og misjon...*, Oslo 1990.)

1. Det snevre perspektivet

Ordet «snevert» er da ikke brukt i nedsettende mening. Det betegner simpelthen den misjonsforståelsen som reserverer begrepet for kirken sendelse til «unådde» og «uevangeliserte befolkningsgrupper». Den bibelske basis for tanken ligger ikke minst i Paulus' tale om tjenesten med evangeliet «der Kristi navn ikke er kjent» (Rom 15,20).

I europeisk teologihistorisk kontekst ble denne tanken etterhvert knyttet til forestillingen om *Corpus Christianum* som geografisk og politisk størrelse.

Ifølge ortodoksiens teologi hadde hele verden hørt evangeliet ved de første apostlenes forkynnelse. Europa var blitt det «kristne» kontinentet. Folkene for øvrig hadde forkastet budskapet og forspilt sjansen. Misjon var derfor ikke lenger å anse som et element i kirkens apostolisitet.

Pietismen brøt gjennom denne barrieren og forfektet at det var nødvendig «å tenne evangeliets lys på nytt». Misjon ble dermed ensbetydende med å «tenne lyset» der det var sloknet, og det var hinsides de territoriale kirkenes Europa.

Den berømte Fr.D. Schleiermacher ga tanken sin egen originale utforming. Han talte om kristendommens utbredelse langs to linjer, den ene naturlig, den andre sporadisk og tilfeldig. Den naturlige utbredelsen skjer i kristenhetens geografiske grenseområder mot den ikke-kristne verden. Alle kristne i disse områdene har rett og plikt til å fremme den. Den sporadiske og tilfeldige utbredelsen skjer blant fjerne folkeslag, og det skal bare den begi seg inn på som har et spesielt kall, slik Paulus hadde det.

I den grad misjonstanken etterhvert vant gjenklang i europeisk teologi, identifiseres virksomheten gjerne med det en kalte kirkens kall «nach *Aussen*» (G.Thomasius i Erlangen). Og G.Warneck skjelnet ved siste århundreskiftet mellom «det *indre*-kirkelige tjenestefelt» og «det *ytre*-kirkelige». Den «*misjonære* kirketjeneste» er den «*ytre*-kirkelige» som sikter mot nye kirkegrunnleggelser.

I denne lange tradisjonen står den misjonsforståelsen som reserverer begrepet for tjenesten blant «unådde»/«uevangeliserte» med nye kirkedannelser som mål.

2. Det inkluderende perspektivet

Det interessante er imidlertid at forestillingen om en mer inkluderende misjonsforståelse utviklet seg parallelt med det vi her har sagt. Når for eksempel Erlangen-teologene talte om kirkens kall «nach *Aussen*», var det i klar sammenheng med dens oppdrag «nach *Innen*». Kirken står under dette dobbelte kall: Den skal bygges innover og utover. Det er to sider av samme sak. Ikke minst ble W. Løhes ord berømte. Misjon er «intet mindre enn Guds ene kirke i dens bevegelse... Det er den allmenne kirkes liv... Den allmenne kirke og misjon, disse to kan ingen skille uten å ta livet av dem begge.»

Denne tankegangen videreførte M. Kähler ved århundreskiftet i det han omtaler som «forskjellsløs misjon». I grunnleggende forstand, sier Kähler, kan ikke misjon identifiseres som «hedningemisjon» i bevisst avgrensning mot indremisjon eller misjon blant jøder. Grunnleggende sett er misjon å forstå som kirkens sendelse for å vinne mennesker over alle grenser. De forskjellige former for misjon er bare forskjellige

konkretiseringer av dette ene, grunnleggende oppdraget.

Å gi misjonsbegrepet en mer inkluderende betydning er mao. ikke nytt i vår tid. Personlig tror jeg Kählers tale om «forskjellsløs misjon» med ulike konkretiseringer er vel begrunnet og har mye for seg.

3. Det integrerte perspektivet

Det er interessant at de innkomne «misjonsforståelser» uten unntak understreker den nødvendige sammenhengen mellom ord og handling i misjonens vitnetjeneste. Av og til får en inntrykk av at en slik *integret/holistisk* misjonsforståelse skulle være vår tids ny-oppdagelse av et åpenbart bibelsk anliggende. Pietismen, derimot, fremstilles tidvis som den store avsporingen som bare hadde syn for å *tale* om Jesus.

Retten nok fikk pietismen uheldige utvekster, men dens opphavsmenn og seriøse arvtakere har konsekvent stått for en integrert/holistisk misjonsforståelse. Det som gjerne faller oss tungt for brystet er pietismens poengterte tale om barmhjertighet, noe vi litt forhastet identifiserer som veldedighet. Historisk sett er dette i alle fall ikke hele bildet. Pietismens fokusering på barmhjertigheten som misjonsmotiv, kan bare forstås rett på bakgrunn av ortodoksiens nesten kyniske tankegang. Den lød, litt populært sagt: «Når hedningene har forkastet evangeliet, får de ha det så godt.» «Nei!», sa pietismen. Uansett hva som må ha skjedd i den første apostelgenerasjon, så harmonerer ikke en slik holdning med Guds barmhjertighet. Hedningenes «sjelenød» så vel som deres alminnelige livsvilkår krever noe annet. Dermed fulgte en misjonspraksis som helt markert var preget både av ord og handling, i den kontinentale pietismes misjon og, ikke minst, hos dens arvtagere i England.

Det som for alvor skapte problemer i dette bildet, var den spekulative teologi i midten av forrige århundre og misjonsforståelsen hos ledende liberale teologer i begynnelsen av vårt eget. For disse måtte dagens misjon være noe annet enn urkirkens og (spesielt) pietismens. Det måtte ikke lenger dreie seg om omvendelse og frelse, men om religiøs-kulturell «fremgang» («Erhebung», E.Troeltsch). Derfor kunne A. Harnack skrive at «den kristne dyds og dannelses misjon» må gå hånd i hånd med den form for misjon som bringer «vår teknikk og vår handel over den ganske jord: Bare slik oppfyller de europeiske folk sitt verdenshistoriske kall». Og derfor kunne Troeltsch programmatisk si at «dagens misjon er utbredelse av Europas og Amerikas religiøse idéverden, i nær sammenheng med den europeiske innflytelsessfæres utbredelse».

G.Warneck og andre representanter for de gamle misjonsselskaperne var saktens barn av sin tid og delte langt på vei tanken om den vestlige sivilisasjons overlegenhet. Men de opponerte intenst mot den

liberale teologis avskrivning av forkynnelsen til omvendelse, tro og frelse. Det så de som et utslag av en evangelieforståelse de var grunnleggende uenig i.

Denne debatten forplantet seg innover i vårt århundre og er en del av bakgrunnen for at mange stadig har funnet det maktpåliggende å poengtere evangelieforkynnelseens nødvendighet. Ikke til fortregning og forkleinelse for handlingens vitnesbyrd, men nettopp for å markere den nødvendige sammenhengen mellom de to.

For øvrig tror jeg ikke vi skal si oss ferdig med debatten omkring misjonens sammenkopling med vestlige tanker om sivilisasjon. Dagens kopling mellom misjon og utviklingshjelp bør være et konstant memento i så måte, noe vi her ikke kan gå nærmere inn på.

4. Det selvransakende perspektivet

Til slutt noen ord om et selvransakende perspektiv. Det er fremme i deler av det innkomne materialet, i noe skiftende grad. Selvransakelsens perspektiv i kristen misjon gir seg som en nødvendighet både på bakgrunn av kirkens og misjonens historie, og som en konsekvens av misjonens vesen.

Også her finner vi interessante teologihistoriske momenter. Jeg skal nevne to. Da Justinian von Weltz kjempet mot ortodoksiens teologer for misjonstankens gjennombrudd, var han drevet av to hovedanliggender som gikk hånd i hånd. Det ene var evangeliets utbredelse blant «hedningene». Det andre var fornyelsen av det åndelige liv i Tyskland. Han opplevde sin egen kirke og sitt eget folk i en utholdelig åndelig og moralsk forfatning.

Selvransakelsen på egne og kirkens vegne var åpenbar og dyp, og den kom altså til uttrykk nettopp da misjonstanken brøt fram i lutherdommen.

M.Kähler, som jeg tidligere har nevnt, tok ved århundreskiftet til orde for nødvendigheten av å skjelne mellom det han kalte «misjon» og «propaganda». Med det mente han følgende: Misjon og misjonærer vil aldri kunne være bare misjon og bare misjonærer, som om de skulle være nedsendt fra himmelen. Alle vil nødvendigvis til enhver tid være produkter av sin egen kirkes kulturelle kontekst. Annerledes kan og skal det ikke være. Men da er stadig den selvkritikk og selvransakelse nødvendig som vet å skjelne rett mellom det nødvendige oppdraget og det unødvendige som følger med. Hvis ikke vil misjonærer hjemfalle til å drive kulturell «propaganda» mer enn misjon. Kähler var i så måte en progressiv forløper for vår tids intense kontekstualiseringsdebatt.

Her er ennå mye ugjort. Fremdeles kommer kristne fra Sør til Norge og blir overrasket over det de trodde var et «kristent land». Vi

må spørre: Er grunnen at vi i norsk misjon ikke er selvkritiske og selvransakende nok i vår presentasjon av oss selv, av den kirke og det folk vi kommer fra?

Vi har langt på vei forstått selvkritikkens nødvendighet på bakgrunn av kirken og misjonens historie. Men selvransakelsens perspektiv ligger også, som sagt, innebygd i misjonens vesen. Det henger simpelthen sammen med gudsordets vesen. Skriften sammenlikner det med et tveegget sverd. En vis mann har sagt at det er et sverd uten håndtak: Den som bruker Ordet, kan ikke unngå selv å merke dets egg.

Kanskje skulle en mer gjennomgripende refleksjon over det selvransakende perspektivet bli vårt bidrag til en dypere misjonsforståelse?

Det hadde vært verdifullt når en i neste sekel skal forlenge de teologihistoriske linjer gjennom det 20. århundre.

Noen aktuelle evangelikale perspektiver

HILDE MARGRETHE SÆBØ FJELDSTAD

Skoleåret 1996/97 tilbrakte jeg ved Fuller Theological Seminary, School of World Mission. Mitt bidrag er en formidling av noen av impulsene jeg mottok der. Sentralt står inntrykket av at narrativ teologi kan gi et nytt og viktig perspektiv på misjon. Det følgende bygger i stor grad på kapitlet om dette i Charles van Engen, *Mission on the way*, 1994.

1. Narrativ teologi

Narrativ teologi har lenge vært et moteord også innen norsk teologi. Kort forklart er det snakk om et perspektiv på teologien som tar utgangspunkt i den bibelske fortelling. Ikke bare enkeltfortellinger i Bibelen, men hele Bibelen må forstås som Guds store fortelling. På den ene side legger narrativ teologi vekt på fortellingens litterære form som nøkkel til tolkning av bibeltekstene, på den annen side løftes fortellingsformen fram som metode til å formidle den kristne tro.

Van Engen sier at blant de litterære former som brukes i Skriften er fortellingen hovedtypen. Dette understreker hvor viktig det er å knytte kontakt mellom narrativ teologi og misjon. Narrativ teologi gir budskapet en konkret form, som er lettere å gripe enn en abstrakt gjennomgang av trossannheter. Bibelfortellinger har alltid vært en viktig del av formidlingen av den kristne tro, også i Norge. Like fullt er det grunn til å stille spørsmål om fortellingsformen har den plass den fortjener i vårt misjonsarbeid.

Narrativ teologi aktualiserer vår jødiske arv, ikke minst jødisk pedagogikk. Fortellingen representerer en slags urpedagogikk som hebreerne brukte lenge før fortellingene ble skrevet ned. «For jødene og de jødekristerne, er skriftene et uttrykk for Gud virksom i historien, spesielt i sitt utvalgte folk. Derfor var teologien deres funksjonell. Den forteller hva Gud gjorde i fortiden og har forventning til hva han vil gjøre i framtiden.» (D. O. Rufeisen i Elgvin 1993, s. 54)

Flere toneangivende innen narrativ teologi tenderer til å redusere den bibelske fortelling til subjektiv, individuell og historisk relativisme, slik at det som formidles er et rent horisontalt perspektiv på Israels selvforståelse og religiøsitet der Gud er fraværende. En får skildret hva som hendte og hvordan det fungerte i samfunnet i stedet for å forsøke å forstå Guds vilje og hensikt i historien. Den bibelske fortelling ønsker å formidle sannheter om Gud og om mennesket, mens i denne type narrativ teologi kan fortellingen lett bli bare et overjordisk bilde, et symbol, en metafor eller fiksjon. Som om det var en hvilken som helst menneskelig fortelling, ikke Fortellingen om hvordan Gud har brutt inn i den menneskelige historie. Slik reduseres den bibelske fortelling til inspirerende livshistorier i stedet for en guddommelig åpenbaring båret av Gudsfolkets pilgrimsgang i tro.

2. Hvordan kan narrativ teologi bidra til missiologi?

Jeg håper narrativ teologis fokus på bibelteksten kan være med å bringe Bibelen tilbake i sentrum av kirke og misjon, og at dens vektlegging av fortellingsstoffet i Bibelen styrker troen på at hele Skriften er inngitt av Gud. Dessuten, jo mer vi fordyper oss i fortellingen om Guds misjon slik den er uttrykt i Bibelen, jo mer vil vi forstå på hvilken måte vi selv kan ta del i Guds misjon. Når Lukas beskriver kirken framgang bruker han blant annet uttrykket «Ordet vokste».

Narrativ formidling av den kristne tro henvender seg ikke bare til intellektet. Fortellingen engasjerer hjertet, ja hele personligheten. Fortellingen formidler både trossannheter og etikk, både forståelse av den virkelighet som omgir oss og håpet om det himmelske Kanaan.

2.1 Trossannheter

Formidlingen av trossannheter er helt sentralt i min misjonsforståelse. Det handler om å «forkynne evangeliet for alle mennesker», Mark 16,15; Om å «forkynne omvendelse og tilgivelse for syndene for alle folkeslag», Luk 24,24.

2.2 Etikk

Etikk er i høy grad en del av oppdraget; «Å lære dem å holde alt det jeg har befalt dere», Matt 28,20. Fortellinger har blitt brukt til å formid-

le etikk i uminnelige tider. En fortelling hvor en eller annen valgsituasjon inngår gjør mer inntrykk enn regler. Eksempelets makt er stor også når det formidles gjennom fortelling. Den kan føre til en viktig identifikasjon som ellers ikke er så lett å få til.

Det kan synes som etikken er lett å glemme i iveren etter menighets-planting og målbar vekst. Dessverre må det sies at School of World Mission selv er skyld i en del av tenkningen omkring kirkevekst hvor store tall og hurtig tempo fokuseres. Resultatorienteringen må inkludere spørsmål om hva slags menigheter vi planter, hva slags kristne som formes. Det er dessverre blitt svært tydelig at omvendelsesforkynnelse ikke er nok for en varig vekst. Når kristne bruker vold mot hverandre bare fordi de hører til forskjellige folkegrupper er det noe fundamentalt galt med undervisningen. Verdier som samarbeid og respekt i forhold til eksisterende kristne menigheter må også høre med. (Se *World Evangelization Magazin*, nr. 4 1997)

2.3 Virkelighetsforståelse

Dersom vi ikke er bevisst på å formidle en bibelsk virkelighetsforståelse har den rådende virkelighetsforståelse lett for å overleve som et rammeverk evangeliet tolkes inn i. Holdninger og praksis knyttet til det eksisterende virkelighetsbilde har lett for å flyte videre som en understrøm, enten det nå dreier seg om frykt for fedreåndene eller tiliten til en høyteknologisk mestring av tilværelsen. Gjennom fortellingen kan en rett forståelse og holdning til de avdøde eller til moderniteten bli mer enn teori.

2.3.1 Gudsbilde og menneskesyn

En sentral del av virkelighetsforståelsen er gudsbilde og menneskesyn. Sett fra evangelikal synsvinkel kan narrativ teologi knytte an til en forståelse av Gud som historiens Gud som lengter etter samfunn med oss mennesker. Bibelens Gud er hellig og høyt opphøyet over alle mennesker. Samtidig er han en Gud som bøyer seg ned til mennesket og taler til det.

Å kommunisere med oss mennesker er et dypt ønske i Guds hjerte. Hele tiden søker Gud mennesket. Han flytter gjerne inn i mottagerens referanseramme, d.v.s. kultur, språk, tid og rom, for at vi skal forstå. Han tar i bruk språk og tankemønstre fra dem han vil nå. Også i dette skal vi ta Gud som forbilde.

Gud er ikke bare en mesterlig forteller. Han er Mester-fortelleren. Som historiens Herre har Gud regien og vever sammen ord og handling på guddommelig vis. Det er en lang historie, men den beveger seg stadig fram mot det mål Gud har satt for den. Persongalleriet er det ingen andre enn Gud som har oversikt over. Hver enkelt kristen

er selv en del av Guds fortelling. Eller sagt på en annen måte: Som budbærere er vi selv en del av budskapet. Vårt vitnesbyrd løper sammen med vårt liv, vår fortelling veves sammen med Guds. Hans fortelling «fortsetter og fortsetter, uendelig mange menneskers liv veves sammen med hans. Vi er alle en del av denne store fortellingen når våre liv vokser sammen med hans. Og vi utvider fortellingen når vi kaller andre mennesker til å slå sin fortelling sammen med hans». (Leighton Ford 1994)

Hver dag bringes titusener av nye personer inn i denne levende fortellingen. Hver dag spiller en skare av Guds tjenere roller som vi sjelden aner. Hver dag kan Guds fortelling spenne forventningene til hvordan min fortelling vil spinnes inn i hans. Slik integreres ord og handling.

Fortellingen har til hensikt å lære både dem innenfor trosfellesskapet og dem utenfor noe om Guds vesen, hans gjerninger og vilje. Van Engen understreker at «Den bibelske fortelling er så kraftfull nettopp fordi den har feste i historien, finner sted midt i den menneskelige historie og har med Guds håndgripelige gjerninger å gjøre. Samtidig forsøker den bibelske fortelling å avsløre en dypere mening, Guds mening med sine handlinger.» (Van Engen 1996, s.52)

2.3.2 Kontekstualisering fra Jerusalem og like til jordens ender

Fra og med fortellingen om Abraham er Guds spesielle åpenbaring fokusert først på Abraham og hans familie, så på Israelfolket og siden på Jesus Messias, Davids sønn og det Guds folk av både jøder og hedninger som tror på ham (Ef 3,6). Teksten kan ikke skilles fra det troens fellesskap som den er blitt til i. Hvis ikke Jesus Kristus er jødernes konge kan han heller ikke være verdens frelser.

Dette har vi ikke vært flinke til å formidle videre til «misjonskirkerne». Også hos dem skulle forkynnelse og undervisning utfolde den jødiske arv slik at den vekker bevisstheten om vår plass i frelseshistorien, vår tilhørighet i den nye pakt og vår identitet /tjeneste som del av endetidens messianske gudsfolk, - et folk som består av både jøder og hedninger,- et folk med røtter tilbake til Moses og Abraham.

I en sunn kirke formidles den bibelsk-jødiske arv slik at medlemmenes måte å tenke, leve og tjene på blir preget av den. Menigheten vet at Jesu soningsdød har innlemmet dem i et større fellesskap, et messiansk folk som ikke er abstrakt, men konkret, ikke statisk, men dynamisk, ikke tidløst, men historisk, ikke primært individualistisk, men kjennetegnet av omtanke for hele fellesskapet, ikke bundet av skjebne, men særmerket av frelsesvirkelighetens allerede nå, men ennå ikke (sitat Kvarme i Elgvin 1993, s. 32). Kirken kan få betydelig hjelp fra den bibelsk-jødiske arv når det gjelder å gjøre folk til Jesu disipler i dag og lære dem å holde alt Mesteren har befalt.

Van Engen oppmunterer sine lesere til å ta det egenartede ved hver bibelske kontekst på alvor når det gjelder både historiske forhold, sosiologi, antropologi, og grammatiske særegenheter. Med henvisning til David Bosch minner han oss om å spørre etter Guds intensjon. Hvordan er dette avsnittet del av *missio Dei*, Guds misjon i ord og gjerning? Denne metoden anvender en kritisk hermeneutikk som søker å oppdage gudsfolkets spesifikke rolle i en bestemt tid på et bestemt sted. Slik utfordrer den vår egen selvforståelse. En levende kristen bevegelse som kan hjelpe oss i denne prosessen er de messianske jødene, spesielt de som bor i Israel. Av historiske årsaker er ikke omveien om vestlig eller østlig-ortodoks teologi særlig attraktiv for dem. De har potensiale til å kunne hjelpe kirken på alle seks kontinenter til å tenke misjon mer direkte fra Jerusalem.

En tradisjonell definisjon av hva et «unådd folkeslag» er har vært følgende: Et folk som trenger hjelp utenfra til å evangelisere sitt eget folk. Jeg opplever i økende grad definisjonen som uholdbar, for det gjelder vel i grunnen alle folk? Også norske kristne trenger hjelp utenfra hvis vårt folk skal vinnes for Jesus. Bevisstheten om denne avhengigheten av Guds store familie er heldigvis økende i mange miljøer. Det var interessant å lese i forrige nummer av NOTM at Metodistkirken mer og mer er gått over til å snakke om partnerskap i stedet for misjon. Det kan kanskje være nyttig for å bidra til den mentalitetsendring som har foregått over lengre tid. (Se temanummer om "Partnership" i *World Evangelization Magazine*, 4 1997).

Kan vi finne en måte å ta vare på den nære sammenhengen mellom det spesifikke ved Guds paktsforhold (som alltid dreier seg om en bestemt tid, et bestemt folk, en bestemt kultur) og Kristi universelle herredømme over alle tider folk og kulturer? Om dette sier Van Engen: «I narrativ teologi legger vi ikke så mye vekt på avstanden mellom kulturene, men vil heller bekrefte positivt at på tross av kulturell avstand og mangfoldige horisonter, så står alle kulturer i et nært slektskap til hverandre «i Kristus». Det er i ham vi lever og rører oss og er til, og han er ikke langt borte fra en eneste en av oss (Ap.gj 17,28). Videre kan narrativ teologi bringe teksten, samfunnet av de troende og deres miljø(kontekst) sammen i en prosess som bygger broer der både form og innhold tas på alvor.» (Van Engen 1996, s. 65). Vår iver etter å kontekstualisere må ikke fragmentere evangeliet i diverse lokale «teologier». Selv om ulike kulturer gir evangeliet forskjellige uttrykk, kan narrativ teologi minne oss om at de samtidig deltar i den samme store fortellingen, under den samme Herre og med det samme mål.

2.3.3 Ansatser til en holistisk forståelse

I og med at narrativ formidling av den kristne tro engasjerer hjertet, ja

hele personligheten, ligger her en mulighet til å bygge bro mellom kommunikasjon dominert av venstre hjernehalvdel med teori og logiske slutninger og kommunikasjon dominert av høyre hjernehalvdel med følelser og intuisjon, mellom dogmatiske utsagn om Gud og erfaringens vitnesbyrd om Gud, «slik at å være, å kjenne og å gjøre flyter sammen i levd liv». (Van Engen 1996, s. 65)

Narrativ teologi kan stimulere stedegen teologisk tenkning, nære den kristne undervisning og formidle verdier. En høyere verdsetting av bibelfortellingen kan være et korrektiv til vestlige teologers tendens til å abstrahere og analysere. Blant de som arbeider med narrativ teologi fins det mye god vilje til å forholde seg til hele teksten, ikke bare til bruddstykker. Bibeloversettere har hatt stor nytte av narrativ teologi i arbeidet med å analysere et språks struktur og mening.

Enda viktigere er muligheten for at den narrative teologi kan hjelpe oss til å se at Guds frelsesplan sikter mot hele mennesket, ja faktisk hele kosmos. Samhandlingen mellom tekst og trosfellesskap motvirker modernitetens forsøk på å redusere troen til en privatsak. På Jesu tid sa rabbinerne: Ingen praktisk handling uten ord, og ingen lesning fra Guds ord uten praktisk handling. I samsvar med dette ble dåpskandidater i urkirken tatt med for å besøke syke, fanger og andre mennesker i nød. Fortellingene kan gi oss en mer holistisk forståelse, idet den gjør det klart at Guds ord gjelder alle livsområder. Slik forstått kan den bli et redskap til å forsone den ulykksalige todelingen av misjonen i evangelisering og sosialt arbeid som så lenge har plaget evangelikal misjon.

2.4 Håpet om det himmelske Kanaan - kosmisk misjonsforståelse

Misjonen som en del av forsoningens tjeneste fungerer som et tegn på Gudsrikets komme. Fortellingen skaper et møte med mennesker som har møtt Gud. Den skildrer resultatet av Guds forvandlende kraft i menneskers liv. Kanskje kan den bibelske fortellingens håpsdimensjon få en renessanse. Den avsluttende fortellingen som vi ikke helt vet hvordan blir ennå, men som har med en ny himmel og en ny jord å gjøre, og hovedpersonen er Han som skal bli alt i alle og forsone alt i himmel og på jord.

Narrativ teologi kan bidra til å øke forståelsen av at evangeliet har universell gyldighet, i alle kulturer og til alle tider. Van Engen refererer til Les Hansen som sier at idet Gud møter oss i og gjennom den bibelske fortelling, begynner vi å gripe at det er den samme Gud som åpenbarer seg i vår tid og vår kultur i dag. «Dette er ikke ment som noe forslag til en åpen kanon. Her snakker vi ikke om åpenbaring, men om at Gud opplyser våre sinn.» Det engelske språket får her fram et ordspill: «History» becomes «his story», «and being the same

yesterday, today and forever, he therefore may impact my life in such a way that 'his story' becomes 'my story in him'. I come to find that my own narrative is located 'in Christ'.» (Henson 1992a, 1992b.)

Litteratur:

- Elgvin, Torleif: *Israel and Yeshua. Festschrift Celebrating the 10th Anniversary of Caspari Center for Jewish Studies*, Caspari Center, Jerusalem 1993.
 Ford, Leighton: *The Power of Story. Rediscovering the Oldest, Most Natural Way to Reach People for Christ*, NavPress, Colorado Springs 1994.
 Van Engen, Charles: *Issues in Mission Theology*, Baker Books, Grand Rapids 1996.

De følgende er sitert fra Carles Van Engen, *Mission on the Way*, 1994:

- Fackre, Gabriel: *The Christian Story*, Rev. ed, Eerdmans, Grand Rapids 1984.
 Fackre, Gabriel: Narrative Theology: An Overview, i *Interpretations* 37.4 1983, s. 340-53.
 Gustafson, James M: *Varieties of Moral Discourse: Prophetic, Narrative, Ethical, and Policy*, Calvin College and Seminary, Grand Rapids 1988.
 Henson, Les: *The Momina Theme of Life: Developed Biblically, Theologically, and Contextually*. Masters Thesis Fuller Theological Seminary, Pasadena 1992a.
 Henson, Les: *Narrative Theology: How It Links the Bible and Worldview and Enables the Development of a More Deeply Biblical Theology of Mission*. Unpublished paper, Fuller Theological Seminary, Pasadena 1992b.
 Niebuhr, H. Richard: *The Meaning of Revelation*, Macmillan, New York 1941.
 Wright, G. Ernest: *God who Acts: Biblical Theology as Recital*, H. Regnery, Chicago 1952.

Er norsk misjonsforståelse i utakt med virkeligheten?

NOTTO R. THELLE

Jeg tumler inn i denne samtalen etter fire uker i Østen og merker en viss motstand mot å trekkes med. Jeg hadde med meg innleggene om «Misjonsforståelse på norsk» (NOTM 4/97) på reisen, nikket bifallende til noe og var dypt uenig i noe, men var kanskje først og fremst grepet av en viss uro. Det virker kanskje arrogant, men la meg forsøke å gi ord til mine urolige fornemmelser: Gav «Misjonsforståelse på norsk» meg noen hjelp til å forstå Guds mening med det som skjer i de sammenhengene jeg befant meg? Er misjonsforståelse på norsk altfor isolert i våre tradisjonelle forestillinger? Jeg fant meningsfulle elementer i mange av innleggene i tidsskriftet, kanskje mest i innlegget fra metodistisk hold. Men uroen forsvant ikke helt. Befinner vi oss på siden av verdens mangfoldige og kaotiske virkelighet?

Et par ferske inntrykk får eksemplifisere hva jeg mener. Jeg kommer nesten direkte fra Kina, der jeg var invitert til å holde forelesninger på noen universiteter i Shanghai og Beijing. Dette var ikke

teologiske institusjoner, men vanlige sekulære universiteter som har opprettet forskjellige typer sentre for kristne studier. Noen steder er de knyttet til sammenlignende kulturstudier, andre steder til litteratur, filosofi eller religionsvitenskap. Over hele Kina finner man intellektuelle som gjennom litteratur, filosofi og andre humanistiske studier har nærmet seg troen og regner seg som kristne. Noen kaller seg «kulturkristne» og er opptatt av å formidle kristen tro og tradisjon til Kina. Det meste av dette har utviklet seg uavhengig av kirkene, men er blitt en bevegelse som åpner kinesiske intellektuelle for kildene i kristen kultur, fra Bibelen og kirkefedrene, via kristne filosofer og tenkere til samtidige teologer og diktere.

Utenom og uavhengig av kirkene åpner det seg altså nye veier og nye konstellasjoner skapes. Jeg spør meg selv om våre tanker om misjon har noen relevans for det som foregår i disse sammenhengene i Kina?

Et annet inntrykk fikk jeg av en forelesning om den japanske forfatteren Shusaku Endo og hans diktning. Endo er kjent av mange for *Taus himmel*, den besettende romanen om forfølgelse og frafall i Japan på 1600-tallet. Men han har også skrevet en rekke andre romaner og essays om tro. Endo var katolikk og holdt fast på kirken, selv om han følte at hans kristne tro var i et evig konfliktforhold til hans egen japanskhet. Å bli kristen er som å motta blodoverføring fra et menneske med en annen blodtype, eller som å tvinge på seg vestlige klær som ikke passer en som er vant til en romslig japansk kimono, mente han.

Forelesningen tok for seg Endos siste roman, *Fukai kawa* (Den dype elven), som tydeliggjør og samler en rekke motiver fra Endos tidligere romaner. «Den dype elven» er Ganges, Indias hellige elv, som for Endo blir stående som et bilde på guddommen selv. Ganges er lik en veldig mor som uten motstand favner alt. Ganges er hellig og uren på samme tid. Her renser hinduene seg, her renner kloakken ut, her vasker man seg og pusser tennene, her flyter kadavere og søppel, og her strør man ut asken fra de døde som brennes på elvebredden. Slik er også Gud, mener Endo. Gud favner alt, han setter ikke grenser, han tilhører ingen. Endo slapp aldri sin hengivenhet til Kristus, som vel er det samlende sentrum i hans liv og diktning, og han forlot ikke kirken. Men han følte seg utenfor, visste ikke om han orket å høre hjemme i den. Og i sin siste roman tydeliggjør han en følelse som deles av mange i Østen. De er Kristi venner og forblir kanskje trofaste mot kirken, men de føler seg fremmedgjort og kan ikke akseptere at kirke og kristendom har noe monopol på Gud eller sannheten om Gud.

Har vår norske misjonsforståelse rammer som kan forholde seg

meningsfullt til slike livserfaringer? Jeg er bedt om å kommentere temaet ut fra dialogperspektivet, særlig på bakgrunn av de erfaringene Den Nordiske Kristne Buddhistmisjon har gjort i Østen. Det gjør jeg gjerne, men vil nødig at det jeg sier skal oppfattes som noe helt spesielt for Buddhistmisjonen og lignende organisasjoner som arbeider bevisst med religionsmøtet. Ikke alle våre erfaringer kan overføres, men hvis våre prinsipper ikke har relevans i en videre sammenheng, opplever jeg dem som ganske uinteressante. Buddhistmisjonen er inne i en misjonsteologisk og strategisk gjennomtenkning. Jeg laget for et års tid siden utkast til et misjonsteologisk dokument som jeg tror har relevans også i vår sammenheng. Mye av det er integrert i misjonens videre bearbeidelse, men for ordens skyld gjør jeg oppmerksom på at det som følger er *mitt eget* utkast til det jeg mener er eller burde være Buddhistmisjonens ståsted. Jeg siterer noen avsnitt som har relevans for denne samtalen om misjonstenkning.¹

Misjon

Den kristne kirke er i sitt vesen misjonerende. Gud er en sendende Gud. Han har skapt verden, som er hans eiendom, har sendt profeter og budbærere, og har mange ganger og på mange måter talt til menneskeheten, avgjørende og endegyldig ved Jesus Kristus. Han har skapt mennesket i sitt bilde, og kaller mennesket til å leve opp til sin bestemmelse: å elske Gud og elske sin neste. Å være kirke er å være delaktig i Guds sendelse (*missio Dei*). Kirkens kall er å være sendt til verden med et budskap og en tjeneste.

Visjon

Buddhistmisjonens misjonssyn baserer seg på en forventningsfull visjon av Guds universelle frelsesvilje og hans nærvær gjennom hele menneskehetens historie. Forkynnelsen av Kristushendelsen som den sentrale begivenhet i Guds historie med verden går sammen med troen på den treenige Guds skapende og frelsende virksomhet også der Kristi navn ikke er kjent. Gud er verdens Gud, ikke bare Israels Gud eller kirkens Gud. Hvis det er sant at verden ble skapt i Kristus, ved Kristus og til Kristus, er det ikke misjonen som bringer Gud til ikke-kristne kulturer. Gud er der allerede, og det er misjonens kall å bidra til å tyde hans nærvær. All forkynnelse av Kristus vil derfor være ledsaget av en ydmyk forventning om at Gud har gitt seg til kjenne og på forskjellig vis kan spores i livsvisdom og religiøs erfaring i alle kulturer. Misjon er derfor ikke bare en enveis-proklamasjon om Kristus og hans frelse, men består også i å lytte seg frem til det guddommelige nærvær som allerede fins. All misjon må derfor være dialogisk: det

som sies og gjøres må skje i en lyttende og tillitsfull samtale, og med dyp respekt for de kulturer budskapet formidles inn i og med forventning om at Gud også har noe å si kirken gjennom disse kulturene.

Alle sider av kirkens liv har en misjonsdimensjon: forkynnelsen, diakonien og tjenesten, gudstjenesten, fellesskapet, de troendes daglige liv med sine naboer. Der Kristus blir tydelig, gjennom forkynnelse og samtale eller uten ord i liv som formes av hans budskap, der er kirken nærværende i misjon.

Buddhistmisjonen er seg bevisst at misjon er å gjøre Kristus kjent og at det skjer gjennom kirkens mangfold av tjenester. Samtidig har den påtatt seg et spesialoppdrag som avgrenser dens oppgaver til visse målgrupper, og har forpliktet seg på noen strategiske og teologiske prinsipper som former dens holdning til andre religioner og kulturer...

Dialogisk grunnholdning

Dialogen med annerledes troende har hatt en selvfølgelig plass i Buddhistmisjonen. Idealet var et møte ansikt til ansikt, der tro og livserfaring deles. En slik samtale er båret av viljen til innlevelse i samtalepartnerens tro og av overbevisningen om at vitnesbyrdet bare kan formidles troverdig og meningsfullt når det finner sted åpent og ubeskyttet, uten skjulte hensikter.

Dialogen er altså ikke en strategi eller metode for effektiv evangelisering, men baserer seg på overbevisningen om at menneskets eksistens i sitt vesen er dialogisk. Dialog er en livsform, – vi er skapt til å kommunisere, og et ekte møte mellom mennesker kan bare skje gjennom en åpen og tillitsfull samtale mellom et Jeg og et Du. Den kristnes vitnesbyrd om sin egen tro går sammen med viljen til å la den andre komme til orde. Dialogen er derfor ingen uforpliktende samtale, men en dynamisk prosess der tro deles og tro prøves.

Det er rom for kritikk av den andre, også konfrontasjon om nødvendig, men også inspirasjon og ny erfaring, selvkritikk og nytenkning. Selv om Buddhistmisjonen har prioritert religionssamtalen, er det nødvendig å utvide dialogperspektivet til alle dens forsøk på å gjøre Kristus nærværende.

Dialogen har også et diakonalt og samfunnsbyggende aspekt. Den skaper forståelse på tvers av etablerte grenser og kan bidra til konstruktiv samhandling til tross for forskjell i tro og tradisjon...

Den spesielle oppgaven i en ny økumenisk sammenheng

...Buddhistmisjonen prioriterer sine oppgaver som en del av det større kirkelige fellesskap, i bevissthet om at andre deler av kirken utfører andre vitale oppdrag... Misjonens eget arbeide må være økumenisk

orientert og rette seg mot hele det kirkelige fellesskap, samtidig som den er åpen for å kanalisere sitt arbeid gjennom kirkelige institusjoner og enkeltmennesker som arbeider etter prinsipper misjonen kan identifisere seg med og med prosjekter som naturlig faller innen rammen for misjonens engasjement.

Stedegengjørelse (kontekstualisering)

Stedegengjørelse er ett av mange begreper som uttrykker ønsket om at kristentroen må formes i det dynamiske møtet med forskjellige kulturer. Dette er i tråd med misjonens grunnleggende visjon. Overbevisningen om at Gud er virksomt nærværende i sin verden, skaper forventning om at kristendommen vil bli beriket og fornyet i møte med andre kulturer. Troen på inkarnasjonen – at det guddommelige Ordet ble kjød – betyr at det kristne budskap må inkarneres og ta skikkelse i de forskjellige kulturkontekstene ordet tar bolig i. I tillegg kommer et strategisk motiv: hvis kristendommen skal formidles på en meningsfull måte, må den formes i et språk og i en form folk forstår. Troen må forholde seg til folks virkelige liv. Den må være kontekstuell.

Buddhistmisjonen har først og fremst vært opptatt av den religiøse og kulturelle konteksten, men er seg bevisst den større helheten der politikk, økonomi og samfunnsliv skaper rammene for folks liv. Misjonen ønsker å ta denne større konteksten på alvor, og vil bidra til at det samfunnskritiske og samfunnsbyggende element integreres bedre i dens arbeid med religionsstudium og -dialog, og vil være åpen for at visse situasjoner og sammenhenger krever direkte sosialt og diakonalt engasjement.

Arbeidet med stedegengjørelse vil være både kulturbekreftende og kulturkritisk. Det kulturbekreftende ligger i forventningen om at Gud er virksom i andre kulturer og i ønsket om at evangeliet rotfestes der. Det kulturkritiske ligger i bevisstheten om at enhver kultur har destruktive og undertrykkende elementer og at religionen alltid står i fare for å fanges i sine kontekster. Denne bekreftende og kritiske holdningen gjelder også forholdet til ens egen kultur.

Misjonens hovedanliggende når det gjelder stedegengjørelse vil fortsatt være det dynamiske møtet med den kulturen som er formet av de klassiske religiøse tradisjonene, i gammel og ny utforming....

Spiritualitet

Buddhistmisjonen ønsker at alt dens arbeid bæres oppe av en kristen spiritualitet. Gjennom tilbedelse, bønn, meditasjon og åndelig veiledning får troen dybde og vekstmuligheter. Et levende åndelig liv vil gi

arbeidet en tydelig identitet som er åpen for andre uten å virke påtrengende. Samtidig ønsker misjonen å stimulere arbeidet med østlige former for spiritualitet. Dette er ikke bare en forberedelse for dialogen, men kan bli en viktig kilde til inspirasjon for kristen fordypning.

*

Dette er bruddstykker av en missiologisk gjennomtenkning med sikte på en spesiell type misjonsengasjement, så det må ikke leses som en missiologisk helhet. Men det markerer likevel en retning og gir en bakgrunn for noe av det jeg formulerer i det følgende.

Mine kritiske spørsmål betyr ikke at jeg ikke har sans for mangfoldet, – også i kristen misjon. Jeg er for eksempel hjertens uenig i mange av Misjonssambandets teologiske holdninger og undrer meg av og til over deres kirkepolitiske og missiologiske strategier. Men jeg registrerer at de er der og er til velsignelse for mange. Gud har mange slags barn. Jeg registrerer på den andre siden at en god del misjonsteologer bidrar til å problematisere misjonen i sin kritiske tenkning. Men jeg ser at selv ganske destruktiv kritikk kan være nyttig. Gud har mange slags barn. Det finnes ikke én form for kristendom, men mange kristendommer. Vi har våre meninger og har rett til å stå for dem, men Gud er dommer, og bare en gang i fremtiden kan vi fatte hva han vil med oss. Det går an å ha sans for mangfoldet uten å miste identitet og uten å være ukritisk.

Det følgende er ikke en detaljert kommentar til innleggene om «Misjonstenkning på norsk». Det er snarere uttrykk for en undring eller uro over noe jeg savner eller synes er svakt representert i de forskjellige innleggene. Et kort innlegg har ikke plass til så mange nyanseringer. La det følgende stå som noen spørsmål og utfordringer til en del tendenser i norsk misjon.

For det første etterlyser jeg en bredere horisont for misjonen, et større perspektiv på hva misjon dreier seg om. Med alle sine svakheter gir slagordet *missio Dei* (Guds misjon/sendelse) så viktige perspektiver at jeg savner det hos de fleste. Jeg mener ikke stikkordet *missio Dei*, men selve saken. Hva betyr det at Gud er verdens Gud, skaper og frelser? Verden er Guds verden, historien er Guds historie. Gud er den som handler og sender. Når kirken sendes, er det fordi Gud har gått foran og vi følger etter i hans spor.

For det andre savner jeg en grundigere forståelse for hva troen på Gud som skaper har å si for vårt syn på den verden kirken sendes til. Hva med konteksten? Har misjonen ingen forventning til de kulturer, de folkeslagene Gud har skapt og oppholdt gjennom århundrer og årtusener? Hva med deres erfaringer, deres lidelser, kamp og innsikt og tro? Hva gjør vi når vi oppdager at det ikke helt stemmer at de er

«uten Gud og uten håp i verden»?

På dette punktet har internasjonal evangelikal misjon kommet atskillig lengre enn det vi kan lese ut av de norske kommentarene. De antropologiske studiene i evangelikal sammenheng begynte nok med tanke på å effektivisere misjonen. Man må kjenne kulturene for å omvende dem. Eventuelt: Man må kjenne fienden for å overvinne den. Men studiene og strategiene gjorde noe med dem. Misjonærens ønske om å omvende andre fører også til en «omvendelse» på misjonærens side. Det er ikke bare spørsmål om å formidle et budskap, å oversette en avsluttet tekst inn i en ny kontekst. Etter en tid oppdager man at også konteksten blir en del av teksten. Det er noe i andre kulturer som påvirker og inspirerer budskapet, avdekker nye sider, ja kanskje de er bærere av åpenbaring.

Det er mange andre tendenser i evangelikal misjon, men dette er iallfall én av trendene, men den merkes lite i norsk refleksjon om misjon. Jeg tror vi ville ha atskillig mer frimodighet og glede om vi hadde større forventning til Guds virksomhet i de kulturene misjonen møter. I et dialogisk perspektiv vil konteksten alltid blande seg i teksten.

For det tredje savner jeg en kritisk distanse til egen kultur. I mitt notat til Buddhismisjonen nevner jeg at misjonen både er kulturbebreftende og kulturkritisk. Det gjelder også holdning til egen kultur. Det kulturbebreftende ligger i bevisstheten om at vår kristendom ikke kan isoleres fra den norske konteksten og er beriket av den. Vi har våre gaver å dele. Det kulturkritiske innebærer også en kritisk holdning til våre egne kontekster. Misjon må stadig være villig til å gjennomskue sitt eget kulturfangenskap. De årene jeg var i Japan, hendte det at jeg spurte meg selv om det var noe poeng i å holde så på den norske varianten av kristendommen her? Det blir særlig akutt når det skjer til fortregning for den rike kulturen og de religiøse erfaringene som fins i japansk kultur. Jeg må tenke på det en amerikansk kirkeleder skrev i en hilsen til en av mine venner: «Du vil i Japan motta mer enn du gir, men det er ved å motta fra japanerne at du virkelig kan gi. Du reiser ikke til Japan for å eksportere Vestens religion. Det er ikke du som tar Kristus med deg til Japan. Han bringer deg dit for at du skal finne nye dyp av mening og oppleve hvorledes du på nye måter kan ta imot den gode nyhet at Gud elsker verden.»

For det fjerde savner jeg den kritiske distansen til den historien misjonen er en del av, særlig alt det som knytter seg til stikkordet «kolonitradisjon». Både katolsk og protestantisk misjon har vokst frem sammen med vestlig ekspansjon og kolonialisering. Jeg er klar over at misjonen i mange tilfeller var en motpol til kolonimaktens utbytting av ikke-europeiske territorier og hadde langt mer positive hold-

ninger enn det som var gjengs i samtiden. Jeg registrerer også at en del kristne fra den tredje verden ser positivt på misjonens rolle og ber oss om ikke å plage dem med vår skyldfølelse. Mange studier – også norske studier – har foretatt kritiske analyser av møtet mellom misjon og ikke-kristne kulturer. Mange misjonsledere har også gjort seg ferdige med nedarvede tankemønstre. Men jeg forundrer meg av og til over at det ikke slår tydeligere igjennom i misjonenes strategitenkning og terminologi. Fremdeles fornemmer jeg at mye av kolonimentaliteten sitter igjen, ikke minst i den tradisjonelle misjonsterminologi som fremdeles brukes av mange.

For det femte savner jeg ofte det økumeniske perspektivet i tenkningen omkring misjon. Norsk misjon er en bitteliten – om enn ikke ubetydelig – del av den universelle kirkes virksomhet i verden. En del av innleggene preges av en slik økumenisk bevissthet, men mye av det som sies og skrives om norsk misjon gir inntrykk av at det hele begynte da norsk misjon kom til et område. Ofte overser man at annen misjon kan ha vært der i mange tiår, eller at det faktisk har vært en kirke der i hundrer av år. Jeg skulle ønske norsk misjon langt mer bevisst tok det økumeniske perspektivet inn i sin tenkning og strategi, både når det gjelder synet på andre konfesjoner og når det gjelder gjensidighet og internasjonalt kirkesamarbeid innen de konfesjonelle familiene.

Samtalen fortsetter.

Noter

1) Notto R. Thelle, *Misjonsteologisk dokument for Den Nordiske Kristne Buddhismisjon. Mål og metoder i arbeidet*. Et utkast.

Norwegian understanding of the church's mission - II

Last fall the Egede Institute invited to a process of discussion and reflection on the understanding of mission in Norwegian churches/agencies today. As a first step nine persons gave a brief account of the thinking governing practice and priorities in their respective groups. The presentations were published in NOTM no 4, 1997. As a second step another three persons were asked to present some reflections on the material from different points of view, the results of which are published above. Jan-Martin Berentsen introduces briefly a few lines from the history of theology in order to put Norwegian missiological reflection in perspective. Hilde M. Sæbø Fjeldstad gives an input from current evangelical thinking, while Notto R. Thelle presents challenges from the point of view of interreligious dialogue.